

Патентне право

УДК 347.77

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15081410>

Оптимізація правових механізмів захисту інтелектуальної власності у сфері штучного інтелекту та цифрових технологій

Кірін Роман Станіславович,

доктор юридичних наук, доцент, головний судовий експерт,
Дніпропетровський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр
МВС України, м. Дніпро, Україна, <https://orcid.org/0000-0003-0089-4086>

Гутий Богдан Володимирович,

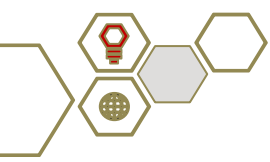
доктор ветеринарних наук, професор, завідувач кафедри гігієни, санітарії та
загальної ветеринарної профілактики імені М.В. Демчука, Львівський
національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З.
Гжицького, м. Львів, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-5971-8776>

Дніпров Олексій Сергійович,

доктор юридичних наук, старший дослідник, професор кафедри права та
управління, Київський національний університет будівництва і архітектури,
м. Київ, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-7157-9748>

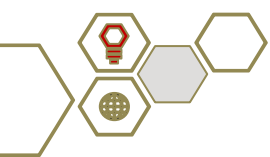
Прийнято: 09.03.2025 | Опубліковано: 25.03.2025

Анотація. Стрімкий розвиток штучного інтелекту та цифрових технологій створює нові виклики для правової охорони інтелектуальної власності, зокрема щодо правового статусу об'єктів, створених із використанням штучного інтелекту (далі – ШІ), питань авторства,

патентування алгоритмів та запобігання порушення прав у цифровому середовищі. Національні та міжнародні правові акти не повною мірою враховують специфіку інтелектуальної власності у сфері ІІІ, що потребує подальшого вдосконалення правового регулювання. Мета – дослідити сучасний стан правового забезпечення інтелектуальної власності у сфері штучного інтелекту та цифрових технологій, визначити основні проблеми та виклики в цій галузі, а також запропонувати шляхи оптимізації правових механізмів захисту. У дослідженні застосовано комплексний підхід, який охоплює аналіз нормативно-правових актів, порівняльно-правовий метод для оцінки міжнародного досвіду, а також емпіричні методи, такі як систематизація правозастосовної практики та аналіз судових рішень. Встановлено, що чинне законодавство України та міжнародні нормативні акти забезпечують загальний рівень правової охорони інтелектуальної власності у сфері цифрових технологій, проте не враховують усіх викликів, спричинених розвитком ІІІ. Основними проблемами є відсутність чітких норм щодо авторства об'єктів, створених ІІІ, складність патентування алгоритмів та необхідність удосконалення механізмів захисту цифрового контенту. Запропоновано напрями вдосконалення правового регулювання, зокрема гармонізацію національного законодавства з міжнародними стандартами, розширення правового захисту алгоритмів ІІІ та використання технологічних засобів, таких як блокчейн, для посилення контролю за дотриманням авторських прав. Подальші дослідження мають бути зосереджені на аналізі моделей розподілу прав на об'єкти, створені за участю ІІІ, удосконаленні правових механізмів патентування ІІІ та впровадженні інноваційних технологій у систему захисту інтелектуальної власності. Особливо важливим є дослідження ефективності міжнародних ініціатив щодо правового регулювання інтелектуальної власності в цифрову епоху.

Ключові слова: авторські та суміжні права, цифрове середовище, інноваційна економіка, правосуб'єктність, глобалізація.

Optimization of legal mechanisms for protecting intellectual property in the field of artificial intelligence and digital technologies

Roman Kirin,

Doctor of Juridical Science, Associate Professor, Chief Forensic expert,
Dnipropetrovsk Research Forensic Centre of the MIA of Ukraine,
Dnipro, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-0089-4086>

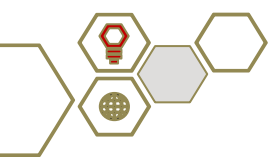
Bogdan Gutyj,

Dr. Vet. Sci., Professor, Head of the Department of Hygiene, Sanitation and
General Veterinary Prevention named after M.V. Demchuk, Stepan Gzhytskyi
National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviv,
Lviv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-5971-8776>

Oleksii Dnipro,

Doctor in Law, Professor, Department of Law and Administration, Kyiv National
University of Construction and Architecture, Kyiv, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-7157-9748>

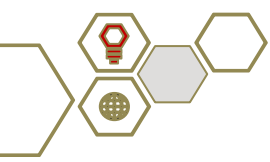
Abstract. The rapid development of artificial intelligence and digital technologies creates new challenges for the legal protection of intellectual property, in particular regarding the legal status of objects created using artificial intelligence, issues of authorship, patenting of algorithms and prevention of infringement of rights in the digital environment. National and international legal acts do not yet fully take into account the specifics of intellectual property in the field of artificial intelligence, which requires further improvement of legal regulation. The aim is to investigate the current state of legal protection of intellectual property in the field of artificial intelligence and digital technologies, identify the main problems and

challenges in this area, and also propose ways to optimize legal protection mechanisms. The study uses a comprehensive approach that includes an analysis of regulatory legal acts, a comparative law method for assessing international experience, as well as empirical methods, such as systematization of law enforcement practice and analysis of court decisions. It has been established that the current legislation of Ukraine and international regulations provide a general level of legal protection of intellectual property in the field of digital technologies, but do not take into account all the challenges caused by the development of artificial intelligence. The main problems are the lack of clear norms regarding the authorship of objects created by artificial intelligence, the complexity of patenting algorithms, and the need to improve mechanisms for protecting digital content. Directions for improving legal regulation are proposed, in particular, harmonization of national legislation with international standards, expansion of legal protection of artificial intelligence algorithms, and the use of technological means, such as blockchain, to strengthen control over copyright compliance. Further research should focus on analyzing models for the distribution of rights to objects created with the participation of artificial intelligence, improving legal mechanisms for patenting artificial intelligence, and introducing innovative technologies into the intellectual property protection system. Of particular importance is the study of the effectiveness of international initiatives for the legal regulation of intellectual property in the digital era.

Keywords: copyright and related rights, digital environment, innovation economy, legal personality, globalization.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток штучного інтелекту (далі – ШІ) та цифрових технологій призводить до появи нових викликів у сфері правової охорони інтелектуальної власності. Традиційні механізми захисту авторських і суміжних прав, патентування та товарних знаків часто виявляються недостатньо ефективними для регулювання інновацій, що

створюються або вдосконалюються за допомогою ІІІ. Зокрема, невизначеність правового статусу творів, згенерованих ІІІ, питання правосуб'єктності творців, а також проблема юрисдикції та захисту прав у цифровому середовищі потребують удосконалення нормативно-правових підходів.

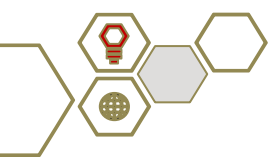
Важливим викликом залишається пошук балансу між ефективним захистом прав інтелектуальної власності та стимулюванням інновацій у сфері ІІІ. Надмірне посилення правового регулювання може стримувати розвиток технологій, тоді як його недостатність створює ризики для правовласників і користувачів. Істотним аспектом є також міжнародна гармонізація правових норм, оскільки цифрові технології та ІІІ мають транскордонний характер, що ускладнює забезпечення захисту прав інтелектуальної власності в глобальному масштабі.

Таким чином, оптимізація правових механізмів захисту інтелектуальної власності у сфері ІІІ та цифрових технологій є актуальною науково-практичною проблемою, вирішення якої сприятиме як правовій визначеності, так і подальшому розвитку інноваційної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У сучасних наукових дослідженнях активно розглядається питання правової охорони інтелектуальної власності у сфері ІІІ та цифрових технологій. Розвідка Ф. Мацці (F. Mazzi) [1] спрямована на аналіз авторського права стосовно творів, згенерованих ІІІ, зокрема через розгляд оригінальності текстових запитів та вихідних результатів. Автор наголошує на філософських аспектах авторського права та можливості захисту таких об'єктів через концепцію колажного мистецтва.

Інтеграція персоналізованих систем доставлення лікарських засобів у цифрове здоров'я, розглянута в роботі Д. Райджади (D. Raijada) [2] зі співавторами, свідчить про необхідність правового врегулювання інтелектуальної власності на інноваційні технології у фармацевтичній сфері.

Вони наголошують на потребі адаптації чинних правових норм до нових умов функціонування цифрових технологій у медицині.

Ф. Рахімі (F. Rahimi) та А. Абаді (A. T. B. Abadi) [3] у своїй статті звертають увагу на етичні аспекти використання ChatGPT в наукових публікаціях. Автори аналізують, яким чином автоматизовані системи можуть впливати на академічну доброчесність та які правові механізми можуть бути застосовані для запобігання порушенням інтелектуальної власності.

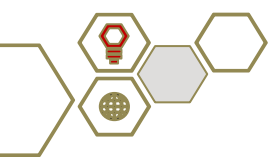
Методи високоточного розпізнавання відбитків долонь досліджує Л. Кулкарні (L. Kulkarni) [4], порушуючи питання патентного захисту алгоритмів машинного навчання та біометричних технологій. Дослідження підтверджує важливість правової охорони таких рішень через міжнародні та національні механізми патентування.

Р. Баллардіні (R. Ballardini) та Р. ван ден Говен ван Гендерен (R. van den Hoven van Genderen) [5] зосереджуються на дискусії щодо визнання **ШІ** юридичним суб'єктом. Вони аналізують можливість надання **ШІ** певного правового статусу та наслідки цього для прав інтелектуальної власності.

У дослідженні П. Піхта (P. Picht) та Ф. Тувенена (F. Thouvenin) [6] розглянуто політичні та нормативні аспекти взаємодії **ШІ** та права інтелектуальної власності й запропоновано рекомендації щодо розробки правових механізмів, які могли б забезпечити ефективний баланс між технологічним розвитком та захистом інновацій.

Вивчаючи вплив **ШІ** на наукові відкриття та технологічні розробки, Д. Марковіц (D. Markowitz) та його колеги [7] підкреслюють необхідність удосконалення механізмів патентного захисту для нових моделей створення знань.

М. Ельбадаві (M. Elbadawi) зі співавторами [8] аналізують роль **ШІ** в генерації наукових досліджень. Вони наголошують, що автоматизовані

системи дедалі активніше беруть участь у процесах створення інновацій, що потребує адаптації авторського права та підходів до визначення авторства.

Питання захисту патентних прав в Україні, комерціалізації об'єктів патентного права і договори щодо розпорядження майновими правами на об'єкти патентного права та ноу-хау також були предметами дослідження [9].

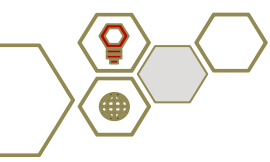
Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз наукових джерел демонструє, що існують суттєві прогалини в правовому регулюванні ШІ як суб'єкта авторського права, захисті алгоритмів та цифрових технологій у межах чинного патентного законодавства. Виявлені аспекти буде розглянуто в цьому дослідженні з метою розробки пропозицій щодо вдосконалення правових механізмів захисту інтелектуальної власності у сфері ШІ та цифрових технологій.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета дослідження – вивчити сучасний стан правових механізмів захисту інтелектуальної власності у сфері штучного інтелекту та цифрових технологій, виявити основні правові прогалини та запропонувати шляхи їхньої оптимізації для забезпечення ефективного правового регулювання.

Завдання дослідження:

- проаналізувати чинні міжнародні та національні правові акти, що регулюють питання інтелектуальної власності у сфері ШІ та цифрових технологій;
- визначити основні виклики та проблеми, пов'язані із захистом прав інтелектуальної власності в умовах використання ШІ.
- запропонувати напрями оптимізації захисту інтелектуальної власності в умовах стрімкого технологічного розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. ШІ є рушійною силою технологічної трансформації, забезпечуючи можливість машинам відтворювати людські когнітивні процеси. Це уможливорює навчання систем ШІ на основі великих масивів даних, сприяє розпізнаванню складних

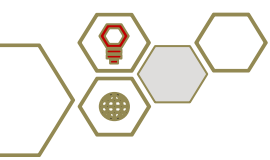
закономірностей, прийняттю обґрунтованих рішень та покращенню продуктивності за допомогою ітераційних процесів. Широкий спектр методів ШІ охоплює машинне та глибоке навчання, обробку природної мови та комп'ютерне бачення, що робить його універсальним інструментом для різних сфер діяльності.

Розрізняють два основні типи ШІ [10]. Вузький або слабкий ШІ орієнтований на виконання конкретних завдань у межах чітко визначених параметрів. Це можуть бути системи розпізнавання мовлення, алгоритми рекомендаційного аналізу або технології комп'ютерного зору, які успішно функціонують у межах заданого сценарію. Загальний або сильний ШІ спрямований на створення інтелектуальної системи, здатної до самостійного аналізу та виконання широкого спектра завдань, що наближає його до універсальності людського мислення.

Застосування ШІ призвело до значних змін у різних галузях, трансформуючи традиційні підходи та відкриваючи нові можливості. В охороні здоров'я ШІ використовується для діагностики захворювань, розробки лікарських засобів, персоналізованих рішень у сфері медицини та прогнозової аналітики. Його впровадження сприяє підвищенню якості медичних послуг, оптимізації ресурсів та розвитку новітніх методів лікування.

Фінансова сфера також зазнала суттєвих змін завдяки ШІ. Його алгоритми використовуються для виявлення фінансових злочинів, автоматизації біржових операцій, створення чат-ботів для обслуговування клієнтів та оптимізації кредитного скорингу. Ці технології підвищують рівень безпеки та ефективності роботи фінансових установ, забезпечуючи аналіз ризиків та поведінки клієнтів.

У транспортному секторі ШІ відіграє важливу роль у розвитку автономних транспортних засобів, удосконаленні систем безпеки та автоматизації процесів навігації. Інтелектуальні алгоритми дають змогу

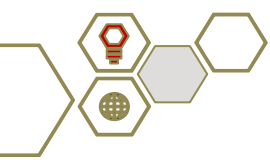
транспортним системам приймати рішення в реальному часі, підвищуючи ефективність перевезень і знижуючи ризики аварій.

Виробничий сектор використовує ІІІ для автоматизації процесів, оптимізації управління ланцюгами постачання, удосконалення контролю якості продукції та зниження витрат на експлуатацію. Інтеграція ІІІ у виробництво сприяє підвищенню точності й ефективності операцій, мінімізуючи людський фактор та скорочуючи час на виконання технологічних процесів.

У сфері розваг ІІІ сприяє зміні способів створення та споживання контенту. Алгоритми рекомендацій аналізують уподобання користувачів, пропонуючи персоналізований контент. Крім того, ІІІ застосовується для генерування творів мистецтва, музики та навіть сценаріїв до фільмів та відеоігор. Його можливості в процедурній генерації та симуляції віртуальних світів сприяють створенню унікальних інтерактивних розваг, що відкривають нові горизонти в геймінговій індустрії.

Глобальне впровадження ІІІ супроводжується проблемами захисту інтелектуальної власності, що мають суттєві правові та етичні наслідки. Зокрема, необхідне чітке регулювання питань авторства творів, згенерованих ІІІ, адже наразі немає єдиного підходу щодо визначення власника прав на такий контент. У деяких країнах лише людина може вважатися автором або винахідником, тоді як в інших допускається визнання прав на комп'ютерно згенеровані об'єкти. Ця проблема потребує уніфікованого правового підходу та міжнародного регулювання з метою забезпечення балансу між захистом прав власників і стимулюванням подальших інновацій у сфері ІІІ.

Інтелектуальна власність (ІВ) традиційно охоплює авторське право, суміжні права, патенти, товарні знаки, промислові зразки та комерційні таємниці [11, с. 77–78]. Цифровізація спростила процес створення, збереження та розповсюдження інтелектуальних активів, але водночас ускладнила їхній

правовий захист через легкість копіювання, модифікації та незаконного використання. Основні аспекти цього впливу наведено в табл. 1.

Таблиця 1

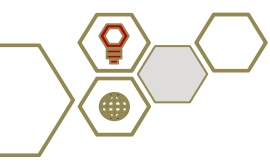
Вплив цифрових технологій та штучного інтелекту на сферу
інтелектуальної власності

Напрямок	Характеристика
Автоматизація творчих процесів	Алгоритми машинного навчання генерують художні твори, музику, літературні тексти та програмний код. Це породжує питання щодо правосуб'єктності та авторських прав на такі об'єкти
Підвищення ефективності управління ІВ	Технології ШІ використовуються для моніторингу інтернет-простору та виявлення порушень авторських прав. Наприклад, алгоритми аналізують величезні масиви даних у реальному часі та автоматично ідентифікують несанкціоноване використання контенту
Розвиток технологій водяних знаків і цифрових прав	Сучасні методи цифрового маркування дають можливість краще відстежувати авторський контент та запобігати його незаконному використанню
Цифрові платформи як середовище розповсюдження контенту	Вони спрощують доступ до творчих продуктів, водночас створюючи виклики щодо захисту авторських прав через їхню глобальність і відсутність єдиних правових норм

Джерело: власна розробка авторів

Отже, упровадження ШІ в процес створення, збереження та розповсюдження інтелектуальних активів відкриває широкі можливості для інновацій, але водночас створює нові правові та етичні виклики. Важливо враховувати як переваги цифрових технологій у сфері ІВ, так і загрози, що виникають через нові форми контенту та способи його поширення. Однією з головних проблем у сфері інтелектуальної власності, яка загострилася з розвитком ШІ, є питання авторства творів, згенерованих за допомогою алгоритмів. Традиційно автором твору вважалася фізична особа, яка самостійно створила продукт інтелектуальної діяльності. Однак ШІ здатен генерувати тексти, зображення, музику, відео та навіть програмний код без безпосереднього людського втручання [12].

Питання авторства творів, згенерованих ШІ, залишається невизначеним. Дискусія стосується того, чи може ШІ отримати статус автора або ж права на створений контент належать розробнику алгоритму чи користувачеві, який

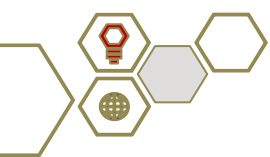
його запустив. У різних країнах підходи до цього аспекту суттєво відрізняються. У США патентне відомство визнає авторами та винахідниками виключно людей, тоді як у Великій Британії певні форми контенту, згенерованого комп'ютером, можуть розглядатися як авторські твори. Для забезпечення правової визначеності необхідно розробити уніфікований підхід і закріпити відповідні норми на міжнародному рівні.

Цифрові технології значно спростили копіювання, тиражування та розповсюдження контенту. Якщо раніше фізичні носії обмежували можливості масового розповсюдження, то сьогодні будь-який файл можна миттєво завантажити, передати чи продублювати. Це створює серйозні виклики для захисту авторських прав.

Однією з основних проблем є піратство, яке залишається поширеним явищем навіть попри розвиток технологій цифрового захисту. Інтернет дає можливість розповсюджувати авторські твори через торенти, файлообмінники, стрімінгові сервіси та соціальні мережі, що ускладнює контроль за їхнім використанням. Особливо це стосується музики, відео, програмного забезпечення та книг. У цьому аспекті цікавим є досвід окремих зарубіжних країн щодо нагляду (контролю) у сфері інтелектуальної власності [13].

Технології ШІ можуть сприяти боротьбі з порушеннями прав на інтелектуальну власність. Алгоритми машинного навчання вже сьогодні використовуються для аналізу онлайн-контенту та автоматичного виявлення незаконно розміщених матеріалів. Наприклад, YouTube упровадив систему Content ID, яка сканує відео на предмет порушення авторських прав. Водночас розвиток ШІ-генераторів контенту (наприклад, текстів, зображень, музики) породжує нові ризики, коли відстежити авторство стає майже неможливо [14].

Використання ШІ в інтелектуальній власності пов'язане не лише з юридичними, а й з етичними викликами. Одним із головних питань є приватність даних. Для навчання ШІ-моделей часто використовуються великі

масиви інформації, які можуть містити персональні дані. Виникає ризик порушення прав людей, якщо ці дані використовуються без їхньої згоди.

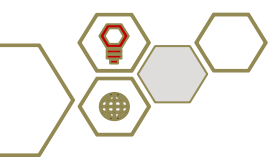
Крім того, застосування ШІ у творчих процесах може поставити під сумнів традиційні уявлення про креативність та мистецтво. Якщо ШІ здатний створювати музику, картини чи книги, то виникає питання чи не призведе це до зниження цінності людської творчості. Деякі критики вважають, що масове використання генеративних алгоритмів може призвести до уніфікації контенту та втрати культурного розмаїття.

Важливим аспектом оптимізації правових механізмів у сфері ІВ є пошук компромісу між захистом правовласників та стимулюванням технологічного прогресу. Надмірно жорстке регулювання може уповільнити розвиток цифрових технологій та ШІ, оскільки потенційні розробники побоюватимуться юридичних обмежень та судових позовів. Водночас занадто слабкий захист інтелектуальної власності призводить до масштабного піратства, зловживань і втрати доходів для творців контенту. У цьому контексті необхідно розвивати гнучкі правові механізми, які дають можливість зберегти баланс. Правова охорона інтелектуальної власності у сфері ШІ та цифрових технологій ґрунтується на міжнародних нормативно-правових актах, які забезпечують єдині стандарти захисту авторських прав, патентування винаходів, регулювання промислової власності та цифрових технологій. Основні міжнародні документи, що формують правове середовище в цій сфері, наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Основні міжнародні акти, що забезпечують правову охорону
інтелектуальної власності

Назва	Характеристика
Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів (1883 р.)	Забезпечує авторське право на твори, у тому числі комп'ютерні програми та бази даних
Паризька конвенція з охорони промислової власності (1886 р.)	Регулює захист винаходів, торговельних марок та промислових зразків

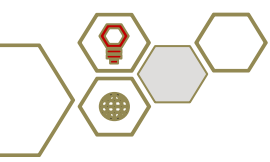
Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (TRIPS) (1994 р.)	Встановлює міжнародні стандарти захисту патентів, авторських прав і торговельних марок у цифровому середовищі
Договори Всесвітньої організації інтелектуальної власності (BOIV) (1996)	Визначають стандарти захисту прав інтелектуальної власності в цифровій сфері
Конвенція ООН про використання електронних повідомлень у міжнародних договорах (2005 р.)	Сприяє правовому регулюванню цифрових технологій та електронної комерції

Джерело: сформовано авторами на основі [10; 15]

Захист інтелектуальної власності у сфері ІІІ та цифрових технологій в Україні ґрунтується на комплексі правових механізмів, що охоплюють національне законодавство, міжнародні угоди, судову практику та адміністративні процедури. Основними нормативно-правовими актами, які регулюють це питання, є Цивільний кодекс України, Закон України «Про авторське право і суміжні права», Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» та Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг».

На окрему увагу заслуговує Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», згідно з яким дозволено патентування технічних рішень у сфері ІІІ [16]. В Україні алгоритми та математичні методи як такі не можуть бути запатентовані, однак якщо вони є частиною технічного рішення або пристрою, їх можна охороняти як винахід чи корисну модель. Це створює певні виклики для розробників у сфері ІІІ, оскільки значна кількість розробок має алгоритмічний характер і не завжди відповідає критеріям патентоспроможності.

Захист брендів і комерційних позначень, що використовуються в цифрових технологіях, забезпечується Законом України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» [17]. Реєстрація торговельної марки дає можливість власнику отримати виключне право на її використання та забороняти іншим особам використовувати схожі позначення. Це особливо важливо для компаній, що розробляють та просувають продукти на основі ІІІ.

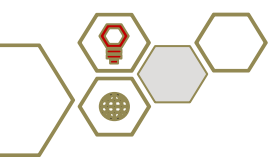

Важливу роль у забезпеченні захисту інтелектуальної власності відіграють державні органи, зокрема Національний орган інтелектуальної власності України (НОІВ), який займається реєстрацією патентів, авторських прав і торговельних марок. Крім того, Антимонопольний комітет України контролює недобросовісну конкуренцію, пов'язану з незаконним використанням технологій, а Кіберполіція здійснює боротьбу з цифровим піратством та порушеннями прав інтелектуальної власності у сфері інформаційних технологій.

Попри розвинену систему захисту, Україна постає перед низкою викликів у сфері охорони інтелектуальної власності в цифровому середовищі. Одним з основних питань є недостатня адаптація законодавства до особливостей ІІІ, зокрема відсутність чітких норм щодо авторства та патентування результатів роботи автономних систем. Крім того, залишається актуальною проблема цифрового піратства та незаконного використання технологічних рішень.

Оптимізація правових механізмів захисту інтелектуальної власності передбачає як адаптацію чинного законодавства, так і запровадження нових підходів до правозастосування.

Одним з основних аспектів оптимізації є розширення правового визначення об'єктів інтелектуальної власності у сфері ІІІ. Чинне законодавство захищає програмне забезпечення, бази даних та алгоритми як об'єкти авторського права або промислової власності. Однак проблемним питанням залишається правовий статус самостійно згенерованих ІІІ творів та винаходів. У багатьох країнах, зокрема в Україні, авторське право визнається лише за фізичними особами, що унеможлиблює реєстрацію інтелектуальної власності, створеної виключно ІІІ. Оптимізація цього механізму може передбачати впровадження концепції співавторства, де розробник або оператор ІІІ визнається суб'єктом права разом із самою системою.

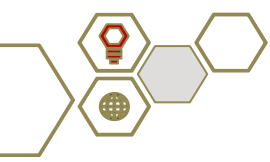

Патентний захист інновацій у сфері ІІІ також потребує модернізації. Наразі в Україні алгоритми та математичні методи не можуть бути запатентовані як самостійні об'єкти, проте можливим є патентування технічних рішень, що містять алгоритмічні складники. Удосконалення законодавства в цьому напрямі має ґрунтуватися на європейському досвіді, зокрема на практиці Європейського патентного відомства, яке визнає патентоспроможними лише ті рішення, що мають технічний ефект. Запровадження чітких критеріїв оцінки патентоспроможності алгоритмів у складі комплексних технічних рішень сприятиме забезпеченню ефективного правового захисту розробок у сфері ІІІ.

Окремою проблемою є захист торговельних марок та комерційних позначень у цифровому середовищі. Використання технологій ІІІ для автоматизованого аналізу та реєстрації торговельних марок може суттєво прискорити процеси ідентифікації схожих знаків та запобігання конфліктів між правовласниками. Водночас поширення недобросовісних практик, таких як кіберсквотинг та реєстрація доменних імен, що імітують відомі бренди, вимагає посилення контролю та впровадження більш жорстких санкцій.

Значного вдосконалення потребує й правовий механізм боротьби з цифровим піратством. В Україні діють норми щодо відповідальності за порушення авторських прав у цифровій сфері, однак проблема нелегального використання контенту залишається актуальною. Посилення співпраці між державними органами, платформами онлайн-контенту та правовласниками сприятиме забезпеченню ефективнішого реагування на випадки незаконного поширення програмного забезпечення та інших цифрових продуктів. Одним із перспективних напрямів є впровадження автоматизованих систем моніторингу правомірності використання контенту за допомогою технологій ІІІ, що дасть змогу виявляти порушення в реальному часі.

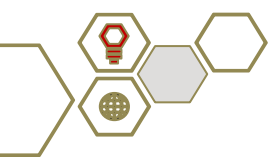
Ще одним важливим аспектом оптимізації є вдосконалення процедур судового та досудового вирішення спорів, пов'язаних з інтелектуальною

власністю в цифровій сфері. Традиційні механізми захисту, такі як судові розгляди та адміністративні скарги, часто є тривалими та затратними, що може ускладнювати відновлення прав правовласників. Запровадження спеціалізованих онлайн-платформ для вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності сприятиме прискоренню розгляду справ та зменшенню навантаження на судову систему. Крім того, розвиток альтернативних механізмів врегулювання спорів, таких як медіація та арбітраж у цифровому форматі, може стати ефективним інструментом для правозахисту.

Важливим кроком на шляху до оптимізації є гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами у сфері інтелектуальної власності. Україна є учасницею основних міжнародних угод, таких як Бернська конвенція, Угода TRIPS, що визначають загальні принципи правового захисту. Проте для ефективної адаптації до цифрової економіки необхідно імплементувати норми Європейського Союзу, зокрема Директиву ЄС 2019/790 про авторське право в цифровому ринку та Директиву 2004/48/ЄС про забезпечення прав інтелектуальної власності [18]. Це сприятиме не лише вдосконаленню захисту прав у цифровому середовищі, але й забезпечить відповідність України міжнародним стандартам.

Таким чином, оптимізація правових механізмів захисту інтелектуальної власності у сфері ІІІ та цифрових технологій має відбуватися у кількох напрямках: удосконалення правового регулювання щодо авторських та патентних прав на результати діяльності ІІІ, посилення контролю за дотриманням прав інтелектуальної власності в цифровому середовищі, запровадження сучасних інструментів моніторингу та автоматизованих систем захисту, розвиток альтернативних механізмів урегулювання спорів та гармонізація законодавства з міжнародними стандартами. Окремі аспекти останнього вже розглядалися в одній з попередніх публікацій [19].

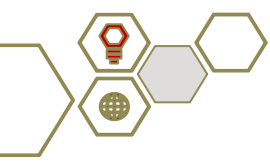
Отже, комплексний підхід до розв'язання цих питань сприятиме створенню ефективної правової системи, що відповідатиме сучасним викликам цифрової епохи.

Висновки. У процесі дослідження були зроблені наступні узагальнення.

1. Проаналізовано чинні міжнародні та національні правові акти, що регулюють питання інтелектуальної власності у сфері ІІІ та цифрових технологій. Україна є учасницею основних міжнародних угод, зокрема Бернської конвенції, Угоди TRIPS та договорів BOIB, що забезпечують базові гарантії захисту прав інтелектуальної власності. Водночас у сфері цифрових технологій і ІІІ національне законодавство потребує подальшої адаптації до сучасних реалій. Основні законодавчі акти, такі як Цивільний кодекс України, Закон «Про авторське право і суміжні права» та Закон «Про правову охорону винаходів і корисних моделей», не містять спеціальних положень, які б регламентували правовий статус творів, згенерованих ІІІ, або особливості патентування алгоритмів.

2. Визначено основні виклики та проблеми, пов'язані із захистом прав інтелектуальної власності в умовах використання ІІІ. Насамперед це невизначеність правового статусу об'єктів, створених автономними системами штучного інтелекту, що ускладнює питання авторського права та права на винаходи. Додатковими проблемами є складність патентування алгоритмічних рішень, відсутність ефективних механізмів боротьби з цифровим піратством, а також виклики у сфері правозастосування, у тому **числі** доведення фактів порушення прав інтелектуальної власності в цифровому середовищі. Важливим аспектом залишається ризик зловживань технологіями ІІІ у сфері інтелектуальної власності, зокрема у вигляді автоматизованого плагіату та масової генерації контенту, що ускладнює виявлення оригінальних творів.

3. Запропоновано з метою підвищення ефективності правового захисту інтелектуальної власності в умовах стрімкого технологічного розвитку низку

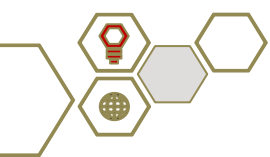

напрямів оптимізації. Необхідним є оновлення національного законодавства з урахуванням міжнародного досвіду: запровадження норм, що регулюють правовий статус творів, згенерованих ШІ, та вдосконалення механізмів патентного захисту. Важливим кроком є розробка спеціальних критеріїв для оцінки патентоспроможності інноваційних рішень, що містять алгоритми та машинне навчання. Для посилення захисту прав інтелектуальної власності в цифровому середовищі необхідно запровадити ефективні інструменти моніторингу та виявлення порушень, а також розширити можливості альтернативного вирішення спорів, таких як онлайн-медіація та цифровий арбітраж. Гармонізація українського законодавства з нормами ЄС, зокрема Директиви 2019/790 про авторське право в цифровому середовищі, сприятиме підвищенню рівня правового захисту інтелектуальної власності у сфері ШІ та цифрових технологій. Комплексний підхід до розв'язання зазначених проблем сприятиме ефективній адаптації правової системи України до нових викликів цифрової епохи.

Перспективи подальших досліджень полягають у поглибленому аналізі правового статусу об'єктів інтелектуальної власності, створених із використанням ШІ, та визначенні можливих підходів до їхньої правової охорони. Актуальним напрямом є дослідження моделей розподілу прав між розробниками, користувачами та самими автономними системами ШІ, що може сприяти удосконаленню національного законодавства та міжнародних стандартів.

Список використаних джерел

1. Mazzi F. Authorship in artificial intelligence-generated works: Exploring originality in text prompts and artificial intelligence outputs through philosophical foundations of copyright and collage protection. *The Journal of World Intellectual Property*. 2024. Vol. 5. DOI: <https://doi.org/10.1111/jwip.12310>
2. Rajjada, D., Wac, K., Greisen, E., Rantanen, J., & Genina, N. Integration of personalized drug delivery systems into digital health. *Advanced drug delivery*

reviews. 2021. Vol. 176. p. 113857. DOI:
<https://doi.org/10.1016/j.addr.2021.113857>

3. Rahimi, F., & Abadi, A. T. B. ChatGPT and publication ethics. *Archives of medical research*. 2023. Vol. 54, №3. 272-274. DOI:
<https://doi.org/10.1016/j.arcmed.2023.03.004>

4. Kulkarni L. High Resolution Palmprint Recognition System Using Multiple Features. *Research Journal of Computer Systems and Engineering*, 2022. Vol. 3, №1). . 7–13. URL:
<https://technicaljournals.org/RJCSE/index.php/journal/article/view/35> (дата звернення: 21.01.2025).

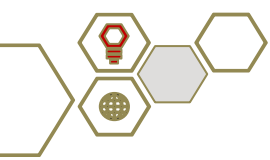
5. Ballardini, R., & van den Hoven van Genderen, R. Artificial intelligence and intellectual property rights: the quest or plea for artificial intelligence as a legal subject. In T. Pihlajarinne, & A. Alen-Savikko (Eds.), *Artificial Intelligence and the Media: Reconsidering Rights and Responsibilities*. 2022. P. 192-214. DOI:
<https://doi.org/10.4337/9781839109973.00016>

6. Picht P.G., Thouvenin F. AI and IP: Theory to Policy and Back Again – Policy and Research Recommendations at the Intersection of Artificial Intelligence and Intellectual Property. *IIC*. 2023. Vol. 54. P. 916–940. DOI:
<https://doi.org/10.1007/s40319-023-01344-5>

7. Markowitz D.M., Boyd R.L., Blackburn K. From silicon to solutions: AI's impending impact on research and discovery. *Frontiers in Social Psychology*. 2024. Vol. 2. DOI: <https://doi.org/10.3389/frsps.2024.1392128>

8. Elbadawi M., Lee H., Basit A.W., Gaisford S. The role of artificial intelligence in generating original scientific research. *International Journal of Pharmaceutics*. 2024. Vol. 652. DOI:
<https://doi.org/10.1016/j.ijpharm.2023.123741>

9. Кірін Р.С., Хоменко В.Л., Коросташова І.М. Патентологія: навч. посіб. М-во освіти і науки України, НТУ «Дніпровська політехніка». – Дніпро : НТУ «ДП», 2018. – 240 с.

10. Kumar A., Chaudhary A. Intellectual Property Rights in an Age of Artificial Intelligence: Issues and Concerns. *Artificial Intelligence and Law: Transgressing Path*: University Book House Pvt. Ltd., Jaipur, 2024. URL: <https://ssrn.com/abstract=4892629> (дата звернення: 21.01.2025).

11. Касич А.О., Яковенко Я.Ю., Ключ Ю.М., Динько І.Ю. Штучний інтелект та інтелектуальна власність у креативній індустрії: можливості і виклики. *Вісник НТУ «ХПІ» (економічні науки)*. 2023. Вип. 6. С. 77-83. DOI: <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2023.6.77>

12. Norris C. Large language models like ChatGPT in ABME: author guidelines. *Annals of Biomedical Engineering*. 2023. Vol. 51, №6. P. 1121-1122. DOI: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10439-023-03212-2>

13. Kirin R., Petrenko V., Khomenko V. Supervision (Control) in the Field of Intellectual Property: Experience of Some Foreign Countries. *International independent scientific journal*. 2023. 52, 3-8. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.8139535>

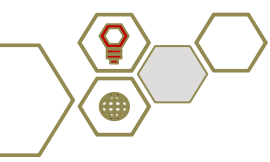
14. Kung, T. H., Cheatham, M., Medenilla, A., Sillos, C., De Leon, L., Elepaño, C., & Tseng, V. Performance of ChatGPT on USMLE: potential for AI-assisted medical education using large language models. *PLoS digital health*. 2023. Vol. 2, №2, p. e0000198. DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pdig.0000198>

15. Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works. 1886. URL: <https://www.wipo.int/treaties/en/ip/berne/> (дата звернення: 21.01.2025).

16. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 15.12.1993 № 3687-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text> (дата звернення: 21.01.2025).

17. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України № 3689-XII від 15.12.1993. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12#Text> (дата звернення: 21.01.2025).

18. Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2019/79 про авторське право і суміжні права на Єдиному цифровому ринку та про внесення

змін до директив 96/9/ЄС та 2001/29/ ЄС від 17 квіт. 2019 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_022-19#Text (дата звернення: 21.01.2025).

19. Кірін Р., Петренко В., Калмиков А. Проблеми гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами захисту прав інтелектуальної власності. *Український політико-правовий дискурс*, 2024. (5). DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.14244250>